C/2025/761

11.2.2025.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Iespējamie izaicinājumi Eiropas vienotajam tirgum saistībā ar turpmāko Savienības paplašināšanos

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2025/761)

Ziņotājs: **Stoyan TCHOUKANOV**

Padomnieks(-ce)	Véronique CHAPPELART
Pilnsapulces lēmums	18.1.2024.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	7.11.2024.
Pieņemts plenārsesijā	4.12.2024.
Plenārsesija Nr.	592
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	193/1/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka ES paplašināšanās ir veiksmes stāsts, un ļoti atzinīgi vērtē pašreizējo dinamiku pēc Padomes pieņemtās Granadas deklarācijas. Eiropas Savienībā paplašināšanās prioritātes līmenis nav vienāds, un viedokļi par vienotā tirgus paplašināšanu un padziļināšanu dalībvalstīs atšķiras. Vienotā tirgus nepilnības dēļ IKP uz vienu iedzīvotāju pieaugums Eiropā laikposmā no 1993. līdz 2022. gadam bija par 50 % mazāks nekā ASV, kas liecina par steidzamu nepieciešamību ātri veikt reformas, it īpaši finanšu pakalpojumu, enerģētikas, telekomunikāciju un vides jomā. Dalībai Eiropas Savienībā ir jāgatavojas ne tikai kandidātvalstīm, bet arī Eiropas Savienībai ir jāievieš nepieciešamās regulatīvās izmaiņas pirms to pievienošanās.

1.2. EESK pauž nožēlu par to, ka Eiropas finanšu tirgus pašreizējā sadrumstalotība izraisa kapitāla aizplūšanu un ir drauds Eiropas globālajai konkurētspējai, kā arī viens no būtiskajiem šķēršļiem turpmākam paplašināšanās finansēšanas procesam. Ar aptuveni 60 miljoniem iedzīvotāju (2023. gada dati) kandidātvalstīm ir ievērojams investīciju, ekonomisko iespēju un darbvietu potenciāls. Ierosinātā "Uzkrājumu un ieguldījumu savienība" mobilizētu privāto kapitālu un stiprinātu Eiropas konkurētspēju, kā arī stimulētu izaugsmi un lielāku apguves spēju. Paplašināšanās nozīmē arī lielāku piekļuvi kritiskajām izejvielām un tādējādi noturīgāku un suverēnāku Eiropu.

1.3. Ņemot vērā dažādo kandidātvalstu atšķirīgo sagatavotības līmeni, ja raugāmies uz pielāgošanos iekšējā tirgus noteikumiem, un paplašināšanās ietekmi uz jaunajām tirdzniecības plūsmām vietējā ekonomikā, EESK norāda, ka pēc iepriekšējās paplašināšanās bija gan ieguvēji, gan zaudētāji, jo dažādās nozarēs ekonomiskās iespējas dažādiem uzņēmumu veidiem nebija vienādas. Tāpēc EESK mudina Eiropas Komisiju un kandidātvalstis apsvērt un pārvaldīt paplašināšanās ietekmi, lai izvairītos no tās pašas dinamikas atkārtošanās, un pievērst īpašu uzmanību MVU gan Eiropas Savienībā, gan kandidātvalstīs, lai pienācīgi sadalītu ieguvumus. Tā kā integrācijas procesā kandidātvalstīm atveras ES tirgus, tām būtu stingri jāievēro ES standarti, lai nepieļautu, ka varētu rasties neizdevīgi apstākļi tirgus dalībniekiem ES dalībvalstīs.

1.4. Ņemot vērā sākotnējo tirgus analīzi par tirdzniecības plūsmu pārvirzi starp ES un kandidātvalstīm, ir skaidrs, ka paplašināšanās sniegs neto ieguvumu ES rūpniecības preču un pakalpojumu eksportētājiem, savukārt dažus sektorus negatīvi ietekmēs dažu jaunpienācēju zemākās ražošanas izmaksas. Sociālā realitāte dažādās kandidātvalstīs ir ļoti atšķirīga, un šīs atšķirības īstermiņā varētu ietekmēt darba apstākļus un izraisīt iedzīvotāju neapmierinātību. EESK aicina sākt iekļaujošu konsultāciju procesu, lai apspriestu, kā pienācīgi kompensēt iespējamās sociālās izmaksas, jo paplašināšanās process nav tikai politikas pasākumu saskaņošana.

1.5. Vēl viena būtiska dimensija ir spēkā esošie brīvās tirdzniecības nolīgumi starp kandidātvalstīm un trešām valstīm, kas dažkārt var būt ES konkurentes pasaules līmenī, it īpaši attiecībā uz izejvielām, kas vajadzīgas konkrētām nozarēm, kuras pašlaik nav pilnībā integrētas vienotajā tirgū. EESK uzsver, ka Eiropas Savienībai ir vajadzīgi ātri un mērķtiecīgi pasākumi, lai likvidētu būtiskus šķēršļus un pilnībā atraisītu potenciālu, ko sniedz finanšu, telekomunikāciju un enerģētikas nozares, kuras pakļautas lielu starptautisku konglomerātu un lielu finanšu tirgu pieaugošam spiedienam. Lai nodrošinātu visaptverošu pieeju kritiski svarīgo vienotā tirgus nozaru, infrastruktūras un tehnoloģiju aizsardzībai, EESK iesaka paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm pieskaņoties ES regulējumam attiecībā ārvalstu tiešo ieguldījumu izvērtēšanu (izveidots saskaņā ar Regulu (ES) 2019/452).

1.6. EESK uzskata, ka debatēs par nākamo daudzgadu finanšu shēmu (DFS) īpaša uzmanība būtu jāpievērš paplašināšanās procesam; šajā sakarā jau ir īstenotas dažas pozitīvas iniciatīvas, it īpaši attiecībā uz atbalstu reformām, taču būtu jādara vairāk, lai nodrošinātu, ka ES finanšu instrumenti pilnībā atbalsta pirmspievienošanās procesu.

1.7. Paplašināšanās ir sarežģīts process. EESK tāpēc uzskata, ka jārod jauna procesa dinamika, ņemot vērā pašreizējos ārkārtējos ģeopolitiskos apstākļus un pieaugošās problēmas, piemēram, klimata pārmaiņas un enerģētikas un vidisko pārkārtošanos. Iepriekšējās paplašināšanas kārtās gūtā pieredze liecina, ka ciešāka integrācija ar ES vienoto tirgu un mērķtiecīgs finansiālais atbalsts vien ir par maz, lai panāktu ātrāku sociālekonomisko konverģenci. Drošības un aizsardzības uzdevums kopš Krievijas agresijas pret Ukrainu ir jārisina visaptveroši, un tas ir jāņem vērā enerģētikas, finanšu un kiberdrošības politikā. Saistībā ar ietekmi uz Rietumbalkānu valstu energoapgādes drošību, ekonomikas attīstību un politisko stabilitāti ir izveidojusies neatliekama nepieciešamība atbalstīt izmaiņas pieejā Rietumbalkānu valstu pievienošanās ES procesam, piedāvājot pakāpenisku pievienošanos ES vienotajam tirgum. EESK uzskata, ka šāda dinamiskāka pieeja sniedz politiskas priekšrocības un varētu atjaunot entuziasmu attiecībā uz procesu, kas ir bijis diezgan sarežģīts laika grafika un progresa ziņā.

1.8. Visbeidzot EESK iesaka pilsonisko sabiedrību iesaistīt paplašināšanās procesā, jo tā varētu sekmēt centienus padziļināt iedzīvotāju izpratni par reformām, kas vajadzīgas, lai izpildītu prasības dalībai Eiropas Savienībā. Tas palīdzēs nodrošināt, ka ES integrācijas pamatā ir patiesa pilsoniskā līdzdalība publiskajās debatēs. EESK uzskata, ka paplašināšanai vajadzētu būt neatņemamai daļai no Eiropas centieniem risināt globālas problēmas. Demokratizācija un tiesiskums ir neaizskarami principi, tāpat kā paplašināšanās procesā īstenojama uz nopelniem balstītā pieeja, kas nepieļauj atkāpes. Taču galu galā cilvēki abās robežas pusēs ir jāpārliecina arī par iespējamajiem ekonomiskajiem ieguvumiem un potenciālo labklājības nodrošināšanu nākamajai eiropiešu paaudzei.

1.9. Paplašināšanās ir ne tikai ģeostratēģiski nozīmīga, bet arī rada jaunas uzņēmējdarbības iespējas Eiropas uzņēmumiem, nodrošina lielāku tirgu uzņēmumiem un patērētājiem, kā arī labāku piekļuvi kritiski svarīgām izejvielām un tādējādi paver ceļu uz noturīgāku un suverēnāku Eiropu.

2. **Pamatinformācija**

2.1. Kad *Jacques Delors* lika pamatus vienotajam tirgum (kas sakņojās četrās brīvībās – personu brīva pārvietošanās, preču, pakalpojumu un kapitāla brīva aprite – un balstījās uz 20. gadsimta teorijām un principiem), ģeopolitiskā un ekonomiskā situācija pasaulē bija citāda. ES paplašināšanās paver iespēju vairāk attīstīt vienotā tirgus potenciālu, it īpaši nepietiekami izmantotajā pakalpojumu nozarē.

2.2. Vienotais tirgus tika izveidots, lai stiprinātu Eiropas integrāciju, likvidējot tirdzniecības šķēršļus, nodrošinot godīgu konkurenci, veicinot dalībvalstu sadarbību un solidaritāti un uzlabojot iedzīvotāju dzīvi. Turklāt, lai nodrošinātu, ka visi reģioni var vienlīdzīgi izmantot tirgus iespējas, tika ieviesti kohēzijas fondi. Labi funkcionējošs vienotais tirgus ir nepieciešams, lai Eiropā stimulētu vairāk ieguldījumu un inovāciju, finansētu sociālo nodrošinājumu un kvalitatīvu izglītību un veiktu papildu pasākumus klimata jomā.

2.3. Šodien vienotais tirgus joprojām ir Eiropas integrācijas un vērtību stūrakmens, kalpojot par izaugsmes, labklājības un solidaritātes katalizatoru, veicinot rūpniecības centrālo lomu un stiprinot sociālo dialogu neto virzībā uz nulles emisiju mērķu sasniegšanu. Tomēr starptautiskā situācija ir būtiski mainījusies. Eiropa zaudē savu vietu pasaules kārtībā un ir dramatiski zaudējusi pozīcijas, aktualizējot nepieciešamību veidot jaunu vienoto tirgu. ES konkurētspēja ir mazinājusies, un ASV un Ķīna jau ir apsteigušas ES daudzos rādītājos, kā arī dekarbonizācija un digitālā pārkārtošanās iezīmē ceļu uz nākamo labklājības laikmetu.

2.4. Turklāt, ņemot vērā gaidāmo ES paplašināšanos, lai palielinātu ražīgumu, vienotā tirgus galvenie aspekti ir jāatjaunina un jāsaskaņo ar vienotā tirgus jauno lomu pasaulē, kurā notiek strukturālas pārmaiņas.

2.5. Lai nodrošinātu pievienošanās procesa ticamību, organizētai pilsoniskajai sabiedrībai ir jāuztic jēgpilna loma, un EESK to ir tieši atbalstījusi, īstenojot iniciatīvu "Paplašināšanās kandidātvalstu locekļi" ([1]).

2.6. Kā norādīts jau iepriekš pieņemtā atzinumā ([2]), EESK uzskata, ka ieguldījumi sociālajā, ekonomiskajā un teritoriālajā kohēzijā ir vajadzīgi, lai Rietumbalkānu valstīs panāktu ekonomikas izaugsmi un radītu darbvietas. EESK arī iesaka visiem reformu programmās iekļautajiem pasākumiem noteikt sociālus un uz attīstību balstītus rezultātu rādītājus.

3. **Vispārīgas piezīmes**

3.1. ***Vai ES paplašināšanās ir ģeostratēģiska nepieciešamība?***

3.1.1. 2022. gadā notikušais iebrukums Ukrainā ir būtiski mainījis kontinenta stratēģisko karti. Patlaban visā kontinentā ir izveidojusies stingra robežšķirtne, kas savukārt ir no jauna aktivizējusi pievienošanās procesu sešām Rietumbalkānu valstīm, kuras pašlaik atrodas ES paplašināšanās "uzgaidāmajā telpā". Tāpēc Savienībai tagad ir jābūt gatavai tam, ka var pievienoties līdz pat deviņas jaunas dalībvalstis, tostarp Gruzija.

3.1.2. Turklāt neatrisināts ir Turcijas jautājums. Lai gan tā joprojām ir kandidātvalsts, tās pievienošanās sarunas ar ES ir iesaldētas, un tās pievienošanās ES pašlaik nav politisko debašu priekšmets.

3.2. ***Politiski un institucionāli apsvērumi***

3.2.1. Ja dalībvalstu būs vairāk, tas ietekmēs attiecības, kas ir ES lēmumu pieņemšanas pamatā – starp Savienību un tās dalībvalstīm, starp lielākām un mazākām valstīm un starp ES iestādēm.

3.2.2. ES paplašināšanās noteikti ietekmēs ES institucionālo sistēmu un izraisīs pārmaiņas politiskajā dinamikā.

3.2.3. Veto tiesību priekšrocības būs politiski jālīdzsvaro ar ES spēju pieņemt lēmumus un rīkoties ar kvalificētu balsu vairākumu.

3.2.4. EESK uzskata, ka dalībvalstīm varētu nākties apsvērt, kā Savienība ar deviņām papildu dalībvalstīm arī turpmāk būs spējīga darboties un, ja tā nespēs darboties, kādas reformas ir vajadzīgas.

3.2.5. Ar Lisabonas līgumu var risināt turpmākās paplašināšanās. Nav vajadzīgs jauns līgums, lai samazinātu komisāru skaitu līdz divām trešdaļām no dalībvalstu skaita, ja Eiropadome vienprātīgi nolemj to darīt. Dažas veto tiesības Padomē var atcelt, izmantojot pārejas klauzulas, kas ļauj Padomē pāriet no vienprātības uz kvalificētu balsu vairākumu, izmantojot vienkāršotu Līguma grozījumu procedūru. Turklāt LES 48. panta 7. punktā ir paredzēta vispārēja pārejas klauzula dažu veto tiesību atcelšanai, piemēram, ārpolitikā un drošības politikā, kas paredzēta LES 31. panta 3. punktā.

([1]) Rietumbalkānu valstu virzība uz pievienošanos Eiropas Savienībai.
([2]) Jauns izaugsmes plāns un Reformu un izaugsmes mehānisms Rietumbalkāniem.

3.2.6. Papildus balsošanas metodēm Līgumi ļauj dalībvalstīm integrēties dažādos ātrumos, sākot no ciešākas sadarbības (kas ir iespējama dalītās kompetences jomās, piemēram, Eiropas Prokuratūras gadījumā) līdz piedalīšanās klauzulai un nepiedalīšanās klauzulai, ja tas paredzēts Līgumos.

3.2.7. Attiecībā uz Eiropas Parlamentu 31 no 73 Apvienotās Karalistes atbrīvotajām vietām ir rezervētas turpmākai paplašināšanai un/vai starpvalstu sarakstiem. Ar to pietiktu dažām no mazākajām kandidātvalstīm, bet ne Ukrainai, kas iegūtu vietu skaitu, kas salīdzināms ar Poliju (52) vai Spāniju (59). Tomēr arī šajā gadījumā EESK uzskata, ka risinājumus var rast Lisabonas līguma ietvaros.

3.2.8. Ir iespējamas ierobežotas Līgumu izmaiņas, kuru mērķis ir saglabāt Savienības spēju aizsargāt savas vērtības un intereses pēc paplašināšanās. EESK norāda, ka euro krīzes laikā tika pieņemti un ratificēti nelieli Līguma grozījumi, izmantojot atvieglotu procedūru. Šis piemērs piedāvā iespēju vajadzības gadījumā būtiski pārskatīt konkrētas politikas jomas.

3.3. *Nepieciešamā pilnīgā atbilstība Kopenhāgenas kritērijiem*

3.3.1. Kopš 1997. gada ES pamatvērtību – brīvības, demokrātijas un cilvēktiesību, cieņas, pamatbrīvību un tiesiskuma – ievērošana ir bijis Līguma nosacījums sekmīgai uzņemšanai Eiropas Savienībā.

3.3.2. Pirmais no Kopenhāgenas kritērijiem lika iepriekšējiem pieteikumu iesniedzējiem pirms iestāšanās reformēt tiesu varu, pārrakstīt savu konstitūciju un pieņemt tiesību aktus cīņai pret korupciju un organizēto noziedzību.

3.3.3. Tomēr EESK norāda, ka šie kritēriji negarantē, ka turpmāk nebūs izaicinājumu demokrātijai un tiesiskumam. Nesenā (tomēr ierobežotā) ES finansējuma piešķiršanas sasaiste ar tiesiskuma ievērošanu Savienībai nodrošina lielāku sviras efektu, taču EESK pauž nožēlu par to, ka joprojām vērojami tiesu iestāžu un plašsaziņas līdzekļu neatkarības pārkāpumi. 2024. gada Nobela prēmijas laureāti ekonomikas zinātnēs *Daron Acemoglu, Simon Johnson* un *James Robinson* norāda, ka sabiedrības, kurās netiek ievērots tiesiskums un iestādes izmanto iedzīvotājus, nerada izaugsmi un nekļūst labākas.

3.4. *Pārskatīta metodika, kuras pamatā ir iepriekšējās paplašināšanās kārtās gūtā pieredze*

3.4.1. ES ir ņēmusi vērā iepriekšējās paplašināšanās kārtās gūto pieredzi un pilnveidojusi savu paplašināšanās politiku, izmantojot 2020. gada pārskatīto paplašināšanās metodiku, kas kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm piedāvā uzlabotas iespējas paplašināšanās procesā iesaistīto valstu "pakāpeniskai integrācijai" atsevišķās ES politikas jomās (pat pirms to pievienošanās), priekšlaikus piešķirot konkrētus ES dalības ieguvumus un pienākumus.

3.4.2. Iepriekšējās paplašināšanas kārtās gūtā pieredze liecina, ka ciešāka integrācija ar ES vienoto tirgu un mērķtiecīgs finansiālais atbalsts vien ir par maz, lai panāktu ātrāku sociālekonomisko konverģenci. Lai paplašināšanās būtu sekmīga, ir vajadzīgas plašākas un visaptverošākas reformas, lai kandidātvalstu ekonomika varētu izturēt vienotā tirgus konkurences spiedienu un veidot konkurētspējīgus un ilgtspējīgus uzņēmumus privāto investīciju piesaistīšanai.

3.4.3. EESK uzskata, ka jebkurā vienotā tirgus attīstības norisē ir jāiekļauj patiesa sociālā dimensija, kas nodrošina sociālo taisnīgumu un kohēziju, jo, lai gan vienotais tirgus ir spēcīgs izaugsmes un labklājības dzinējspēks, tas var būt arī nevienlīdzības un nabadzības avots, ja tā priekšrocības netiek plaši kopīgotas vai – vēl sliktāk – ja tas noved pie sacensības par zemākiem sociālajiem standartiem. Spēcīga sociālā dimensija ES vienotajā tirgū veicinās iekļaujošu labklājību, nodrošinot taisnīgas iespējas, darba ņēmēju tiesības un sociālo aizsardzību, vienlaikus sekmējot izaugsmi.

3.4.4. EESK uzskata, ka pārskatītajai metodikai vajadzētu būt balstītai uz nopelniem un atgriezeniskai saskaņā ar Eiropadomes 2022. gada 23.–24. jūnija secinājumiem. Šīs pakāpeniskās integrācijas piedāvātās iespējas būtu jāizmanto, un galīgajam mērķim arī turpmāk jābūt dalībai Eiropas Savienībā.

3.4.5. Šajā nolūkā daudzas kandidātvalstis jau ir asociētas attiecīgajās ES iekšējā tirgus programmās, kurās tām ir sniegtas līdzīgas iespējas kā ES dalībvalstīm.

3.4.6. EESK uzskata, ka sekmīgas paplašināšanās gadījumā Eiropas Savienībai un kandidātvalstīm būs arī efektīvi jāinformē iedzīvotāji par pievienošanās procesu un jāiesaistās konstruktīvās debatēs ar iedzīvotājiem par pievienošanās stratēģisko nozīmi un ieguvumiem.

3.4.7. Kandidātvalstis jau tagad piedalās – bieži vien kā novērotājas – ES tiesību aktu un politikas sagatavošanas darbā. EESK lepojas ar savu aktīvo lomu šajā jaunajā metodoloģijā. To dalība dažu ES decentralizēto aģentūru darbā ir paredzēta, lai jau agrīnā posmā integrētu ES standartus savās sistēmās.

3.4.8. EESK arī uzskata par pievienošanās priekšnosacījumu to, ka Serbijai un Kosovai ([3]) būtu jānormalizē attiecības.

4. **Īpašas piezīmes**

4.1. ***Niansēta/pakāpeniska pieeja***

4.1.1. Instrumenti un satvars, kas jau reglamentē attiecības starp ES un kandidātvalstīm (piemēram, stabilizācijas un asociācijas nolīgums ar Rietumbalkāniem un asociācijas nolīgumi un ar tiem saistītās padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības zonas (*DCFTA*) ar Ukrainu, Moldovu un Gruziju), jau sniedz lielas iespējas nodrošināt pakāpenisku pāreju uz dalību Eiropas Savienībā, tajā skaitā pakāpenisku integrāciju konkrētās vienotā tirgus jomās.

4.1.2. Agrīna un pakāpeniska piekļuve vienotajam tirgum arī ļaus ekonomikas dalībniekiem kandidātvalstīs vēl vairāk integrēties Eiropas vērtības ķēdēs. Šajā nolūkā varētu izveidot stratēģiskas partnerības kopīgu interešu industriālajās ekosistēmās (piemēram, izejvielas, baterijas, tūrisms, aprites ekonomika, mašīnbūve).

4.1.3. Vienotā tirgus *acquis* pārņemšana ir jebkuras ES pievienošanās pamatā. EESK uzskata, ka tas rada jautājumu, kā turpināt pilnveidot pakāpenisku piekļuvi vienotajam tirgum pirms pievienošanās gan attiecībā uz mērķteritoriju noteikšanu, gan šādas piekļuves nosacījumiem.

4.1.4. Lai šo pieeju efektīvi īstenotu, Rietumbalkānu valstīm būtu jāvienojas par ES noteikumu automātisku paplašināšanu konkrētā kopējā reģionālā tirgus jomā, tiklīdz konkrētā valsts būs panākusi un apstiprinājusi pievienošanos Eiropas Savienībai. Šāds stratēģisks solis novērstu vajadzību pēc papildu starpniecības procedūras attiecībā uz vieniem un tiem pašiem noteikumiem attiecīgajā reģionā un tādējādi ne tikai veidotu proaktīvu pieeju, kas samazinātu dublēšanos, bet arī garantētu kopējā reģionālā tirgus un ES vienotā tirgus procesu sekmīgāku īstenošanu.

4.1.5. EESK uzskata, ka ES iestādēm būs jāizlemj, vai pakāpeniska piekļuves piešķiršana ciešākai integrācijai iekšējā tirgū radītu tieši īstenojamas tiesības un pienākumus Savienības un kandidātvalstu tiesību sistēmā.

4.1.6. EESK nav skaidrs, kādi aizsardzības pasākumi būs vajadzīgi (attiecībā uz ES *acquis* vienotu interpretāciju, piemērošanu un izpildi) un kādas būs Savienības iespējas reaģēt gadījumā, ja kandidātvalsts nepilda savus pienākumus. Tā ir pelēkā zona, kas būtu ļoti rūpīgi jāpārbauda. Tas attiecas uz juridisko noteiktību un uzņēmumu uzticēšanos.

4.1.7. Asociācijas nolīgumus papildina papildu iniciatīvas.

— Prioritārais rīcības plāns saskaņā ar padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu (*DCFTA*) ar Ukrainu ir vērsts uz to, lai valstij nodrošinātu piekļuvi vienotā tirgus zonām pirms pievienošanās, iekļaujot Ukrainu ES "viesabonēšanā kā mājās", sagatavojot piekļuvi vienotajai euro maksājumu telpai saskaņā ar attiecīgajām procedūrām un prasībām, kā arī atļaujot dažu rūpniecības preču brīvu apriti. Līdzīgs plāns pastāv arī attiecībā uz Moldovu, un vēl viens plāns tiek ieviests attiecībā uz Gruziju.

([3]) Starptautiskā Tiesa (*ICJ*) nosprieda, ka ar 2008. gada 17. februārī vienpusēji pasludināto Kosovas neatkarības deklarāciju "nav pārkāptas starptautiskās tiesības".

— Izaugsmes plāns Rietumbalkāniem stimulē reģionu sagatavoties dalībai ES un paātrināt nepieciešamās sociālekonomiskās un fundamentālās reformas, jo īpaši sniedzot dažus ieguvumus no piekļuves vienotajam tirgum. Šī iniciatīva tiek īstenota paralēli Rietumbalkānu kopējam reģionālajam tirgum, kura mērķis, pamatojoties uz ES noteikumiem un standartiem, ir nodrošināt reģiona ekonomisko integrāciju.

— Šos pakāpeniskās integrācijas procesus finansiāli atbalsta arī ierosinātais Rietumbalkānu reformu un izaugsmes mehānisms, Ukrainas mehānisms un ES atbalsta pakete Moldovai.

— Viens no Jaunā izaugsmes plāna un mehānisma mērķiem ir paātrināt reģiona ekonomisko integrāciju kā atspēriena punktu Rietumbalkānu valstu tautsaimniecībām, lai tās varētu labāk integrēties Eiropas vērtības radīšanas ķēdēs un uzlabot savu konkurētspēju. Tas palīdzēs Rietumbalkānu valstīm netraucēti integrēties ES vienotajā tirgū.

— Plašāka iekšējā ekonomiskā sadarbība un tirdzniecība, kuras pamatā ir ES standarti, atraisīs neizmantoto reģiona ekonomisko potenciālu, uzlabos uzņēmumu konkurētspēju, stiprinot pārrobežu ražošanas ķēdes un izmantojot reģiona salīdzinošās priekšrocības, radīs jaunas darbvietas, sniegs ieguvumus patērētājiem un piesaistīs investorus, kuri var gūt labumu no lielāka tirgus.

4.1.8. EESK atzinīgi vērtē to, ka agrīna un pakāpeniska piekļuve vienotajam tirgum arī dos iespēju kandidātvalstu ekonomikas dalībniekiem, sociālajiem partneriem un pilsoniskajai sabiedrībai vēl vairāk integrēties Eiropas vērtības radīšanas ķēdēs. Tomēr, lai panāktu lielāku efektivitāti, abpusēju interešu industriālajās ekosistēmās būtu jāizveido stratēģiskas partnerības.

4.2. *Nepieciešamība pārveidot pašreizējos ārējās un tehniskās palīdzības instrumentus*

4.2.1. EESK uzskata, ka *ex ante* nosacījumi nozīmē jaunu paplašināšanās pieeju, kas prasa jaunu izstrādes instrumentu, kurš atšķiras no pašlaik pieejamajiem ārējās un tehniskās palīdzības instrumentiem. Saskaņā ar pašreizējo Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (*IPA III*) šī metodika nav īstenojama.

4.2.2. Jaunajam ārējās un tehniskās palīdzības instrumentam saskaņā ar *IPA III* būtu jāpastiprina pašreizējā finansiālā palīdzība saistībā ar *Interreg* sadarbības programmām ES kohēzijas politikas ietvaros, un tajā būtu jāiesaista Rietumbalkānu valstis. EESK uzsver, cik svarīgi ir atbalstu kandidātvalstīm pakāpeniski saskaņot ar dalībvalstu finanšu instrumentiem, lai nodrošinātu netraucētu pārkārtošanos dalībai Eiropas Savienībā.

4.2.3. Jaunais Rietumbalkānu reformu un izaugsmes mehānisms ir paredzēts, lai atbalstītu jaunā izaugsmes plāna un tā četru pīlāru īstenošanu, ievērojami palielinot finansiālo palīdzību. EESK atzinīgi vērtē to, ka maksājumiem tiks piemēroti stingri nosacījumi attiecībā uz galvenajām reformām, kā noteikts reformu programmā.

4.2.4. Ierosinātais mehānisms aptvertu 2024.–2027. gada periodu. Tas nodrošinātu finansiālo atbalstu aizdevumu (līdz 4 miljardiem EUR) veidā un neatmaksājama atbalsta (līdz 2 miljardiem EUR) veidā, līdzekļus izmaksājot tieši valstu budžetiem vai veicot kapitālieguldījumus ar Rietumbalkānu investīciju satvara starpniecību.

4.2.5. Paredzēts, ka mehānisma finansiālā ietekme apvienojumā ar 2021.–2027. gada DFS atlikušajā periodā *IPA III* ietvaros vēl pieejamajiem līdzekļiem Rietumbalkānu valstīm nodrošinās tādu pašu atbalsta intensitāti uz vienu iedzīvotāju, kāds ar kohēzijas politiku vidēji tiek nodrošināts Eiropas Savienībā.

4.2.6. Šis bezprecedenta budžeta palielinājums būtu reakcija uz reģiona aicinājumiem panākt spēcīgāku sociālekonomisko konverģenci, un tam būtu jāpastiprina vēstījums, ka priekšrocības, ko sniedz ciešāka integrācija ar Eiropas Savienību, ir jūtamas jau pirms pievienošanās.

Briselē, 2024. gada 4. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE